

VINCAS KUDIRKA

ŽVIRBLIAI

Vincas Kudirka

Žvirbliai

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=55844026

Žvirbliai:

Аннотация

Žvirbliai, czyli w tłumaczeniu na jęz. polski Wróble jest to krótkie opowiadanie, oparte na obserwacjach własnych pisarza zarówno życia ptaków, jak też ludzi wolno powstającego młodego kraju. Vincas Kudirka w przejrzysty sposób przeprowadza paralełę pomiędzy zachowaniem, sposobem bycia i główne systemem wartości ptaków i ludzi. Starania o lepsze jutro, zapał, strach, miłość, szacunek, zdrada mają miejsce zarówno w codzienności jednych, jak i drugich.

Содержание

Конец ознакомительного фрагмента.

15

Vincas Kudirka

Žvirbliai

Žvirbliai – Lenkiškai parašė A. Dygasircki, sulietuvino
V. Kudirka. [przypis edytorski]

Dvaro pakluonyje¹ augo senas gluosnis – gal vyriškos veislės, o gal ir moteriškos. Kam kaime rūpi, kokius žiedus gluosnis turi pavasarį – vyriškus, ar moteriškus. O vienok medis buvo patėmytinas.²

Kas antri metai, pradžioje rudens, imdavo bernas kirvį, įlipdavo kopėčiomis į gluosnį ir labai rūpestingai nugenėdavo visas šakas.

Nuo randų, padarytų kirviu, per ilgą laiką gluosnio viršūnė sustorėjo, lyg didi galva, ant kurios sugulė dulkės nuo kelio, sukeltos vėjo, genamų galvijų, pravažiuojančių vežimų. Tose dulkėse tunėjo³ tūkstančiai gyvasties diegų, kurie tiktai laukė pritinkančios valandos, kad užgimtų ir pradėtų valgyt. Lietus suplakė ant gluosnio galvos sluoksnį derlingų purvų ir tas medis, sutemus vakare, išrodė⁴ lyg kokia baidyklė – taip buvo išmirkęs ir pajuodęs.

Atėjo ruduo su darganomomis ir vėjais; gluosnis tada neošė, kaip

¹ *pakluonis* – vieta po kluono stogu iš oro pusės. [przypis edytorski]

² *patėmytinas* – atkreipiantis į save dėmesį. [przypis edytorski]

³ *tunėti* – tirštėti, tumėti. [przypis edytorski]

⁴ *išrodyti* – čia: atrodyti. [przypis edytorski]

kiti medžiai, su šakomis – stovėjo tarytum negyvas. Iš pradžių balzganavo ant jo galvos randai nuo nukirstų šakų; bet pagalios tie balti žymiai apdžiuvo, pagelto, ant galo pajuodo.

Atėjo žiema ir gluosnio galvą, tarytum apkirptą galvą žmogaus, pridengė stora, balta kepure sniego, kuri užslėpė visas žaizdas ir skyles. Dabar tiktai kada ne kada varna, pabaidyta nuo kiemo, tūpdavo ant gluosnio, kad nereiktų palėkėt šiek tiek aukščiau ant kluono kraigo. Tiktai pavasaryje iš pribrinkusios, skylėtos ir gumbuotos galvos išsprogdavo daug atžalų, kurios apsisagindavo pumpurais, dabinančiais⁵ medžio viršūnę. O pro tarpus, kvepiančių jaunų atžalų, da žiūrėjo į svieta⁶ apsiblausę išpurę uoksai⁷, tarytum duobės, iš kurių išluptos akys. Sugelta, sopanti⁸ galva ir joms traukė į save syvus, reikšdama vidurinę gyvastį.

Atgimdavo gluosnis ne tik paties savo gyvastimi: ant sužeistos jo galvos įvykdavo šeimyna mažesnių ir didesnių augalų, kurie čia dygdavo ir tarpdavo, nekalbant jau apie samanas ir grybelius, augančius ant žievės. Pavasarį ir vasarą galima buvo matyti įvairius vainikus žaliuojančių parazitų; tūli augo iš juodų išstrandijusių uoksų ir puikiais posmais dribo žemyn.

Kokia galybė varnalėšų, dilgėlių, drignių, usnių augte augo aplink medį!

⁵ *dabinantis* – puošiantis. [przypis edytorski]

⁶ *svietas* (sl.) – pasaulis. [przypis edytorski]

⁷ *uoksas* – išpuvusi skylė medyje, drevė, šova. [przypis edytorski]

⁸ *sopanti* – skaudanti. [przypis edytorski]

Iš kur ten, iš gilumos skylių, iš žievės plyšių, pradėjo lyst keisti gyvulėliai: menki amaro vabalėliai, muselės su ilgomis lyg stiebais kojomis. Argi iš tikro viskas tai gyvena? Turi savyje prietaisas jausmo? Vieni aplipo jauną atžalą, kiti lapą ir siurbia syvus. Dievo jautukai, poniškos – tai vaikštinėja, tai ilsisi, tai lakioja aukštin. Tai vėl kokios musės stiprios, guvios, mitros lakioja čia kas valandėlę ir vėl pašokusios lekia toliau. Tokių svečių laukė vorai ir voreliai visokiose pakampėse. Štai ilgakojis uodas įsipainiojo su viena koja į voratinklį, veltui šoka, daužosi lyg pasiutęs, ir gailiai, kiek galėdamas, dūzgia.

Nuo ryto iki vakaro keliauja po gluosnį eilėmis skruzdės, kurių darbui nepakanka, matyt, žemės pakalnių. Lipa aukštin, stabteli, uosto lyg šunes, o kitos vėl grįžta jau žemyn su diktų⁹ grobiu.

Gluosnio gyvenime galima pavadinti labai svarbų laiką, kada gegužio mėnesį atlekia karkvabaliai, tinginiai ir besočiai – tik būti ir miegoti temstant, apsupa jie vainiku gluosnio galvą ir pradeda šokius su niurnančia muzika. Besočiai! Per visą dieną guli ant saulės ir žlėbčioja¹⁰, o naktį, atvėsus, sukiša tik ryt, tik būti lapus.

Marguodama saulės šviesoje baltu ir juodu aksomu su raudonais ženklais ant sparnų, atlėkdavo kartais pas gluosnį puiki peteliškė¹¹; aplėks aplink stuomenį, pasirinks vietą šešėlyje ir suglaudžia sparnus, iškeldama juos aukštin, idant nesuterštų jų

⁹ *diktas* (vok.) – stambus, didelis. [przypis edytorski]

¹⁰ *žlėbčioti* – iš lėto būti; čepsėti. [przypis edytorski]

¹¹ *peteliškė* – atalanta. [przypis autorski]

bjaurūs gnūsai¹², besivoliojantys baltose putose, kurios lyg seilės sunkiasi iš medžio vidaus.

Išnyks karkvabalai, tai vėl pasirodo kitokie vabalai, spiečiai baltų nakties plaštakų, apžėlusių, uodeguotų, su galva išprausta tarp sparnų, su samanotais ūsais, su juodomis kojomis – net bjauru!

Ėda tie niekadėjai, kaip pasamdyti, deda kiaušinius ir miršta. Tūkstančiais jų lavonai, paukščių subadyti, sumindžioti žmonių ir gyvulių kojomis, pusiau supuvę, guli po gluosniu, o kiti tūkstančiai sukasi naktį aplink medį.

Sunku vienok suskaityt¹³ ant seno gluosnio visus vabalėlius, museles, peteliškes, kirmėlaites. Sunku galutinai apskaičiuoti, kokį darbą atlieka viduje medžio tokia spragė. Tas gluosnis daro naudą tokiam daugeliui sutvėrimų, o jam pačiam, išskyrus vieną tik žemę, viskas kenkia. Žemė ir dangus davė medžiui gyvastį turbūt tik tam, idant tą gyvastį draskydami kiti būtų gyvi.

Ir žvirblis, ir pelėda, ir velnias gyvena senam gluosnyje. Žmogus, kad atsikratytų drugio¹⁴, gręžia gluosnyje skylę, pučia į ją tris kartus ir užkalta drugį vagučiu. Per Verbą šventina bažnyčioje gluosnio šakutes su pumpurais. Kas praryja tokių šventintų pumpurų, tam gerklę neskauda, o kas vėl šventintas gluosnio šakutes laiko namie, tai nuveja nuo namų piktas dvasias ir gyvuoliai sekasi.

¹² *gnūsas* (brus.) – smulkus gyvis, vabzdžiai. [przypis edytorski]

¹³ *suskaityt* – čia: suskaičiuoti. [przypis edytorski]

¹⁴ *drugys* – maliarija, drebulys. [przypis edytorski]

Tuojaus po švento Juozapo būdavo šiltos dienos ir vidurdienį susirinkdavo ant kluono stogo pulkas žvirblių, kurie, pasipūtę čiauškėjo čia sau kasdien po keletą valandų, šildydamiesi ant saulės. Kartais visas pulkas nusileidžia ar ant pridaržės¹⁵, ar ant kiemo ties vištų sląstomis, o subraškėjus arba pasirodžius bernui ar merginai, pakilę žvirbliai kaip galėdami lėkdavo ant stogo ir puldavo ant kraigo, kaip lietus. Tie paukščiai buvo visokio kilimo¹⁶: vieni išperėti karčiamoje, kiti žmonių trobose, bažnyčioje, varpinyčioje, kluonuose, tvartuose, garnio lizduose, karvelių, gluosnių skylėse ir tt. Bet žiemai susirinko visi prie dvaro, kaipo vietos, kur parankiausiai galima pergyvent žiemos šalčius ir sniegą. Tų išmintingų pažvilgių¹⁷ laikėsi su žvirbliais startos, varnos, kuosas, šarkos, kuodžiai. Tokiu būdu įvyko didelė maisto bendrystė, kuri naudojosi iš didesniojo žemės turto.

Tyliam, gražiam kaime gyveno nuotykiškai labai šiurkštūs, pagal žmonių priežodį: „Šiandien būsi, ryt supūsi“. Dėl tos priežasties labai prasiretino kuopa žvirblių, likusių nuo vasaros, nors ir taip gana da jų buvo.

Apie ką tokį paukščiai be paliovos čiauškia, sunku žinoti; bet tikrai, kad viską mato ir gerai moka pritaikyt savo nužvelgimus. Oo! Nieks neužsislepia čia nuo žvirblių akies! Štai užvažiuoja vežikas ir sustoja ties vartais pasišert; žinoma, atvažiavo žydas pirkt javų, arba atimt skolą nuo pono: toks neišdrįsta kimštis per

¹⁵ *pridaržė* – aptverta vieta prie tvarto. [przypis edytorski]

¹⁶ *kilimas* – čia: kilmė. [przypis edytorski]

¹⁷ *pažvilgis* – dab.: požiūris. [przypis edytorski]

dvarą su savo vežimu ir sustoja pas kluoną. Žvirbliai tuoju lekia prie vežimo ir žiūri, kokį pašarą vežikas duos arkliams. O gal duos avižas? Tarp žvirblių visada yra toks vaitas¹⁸, paukštis su gera galva, kuris moka viską „patirt“.

Jis, rodos nė kam ko, šokinėja sau iš tolo, o apsimetėlis, ištiesia kaklą ir viską, ko reikia, gerai mato. Tokį žvirblį turėdami, visi kiti gali būti kvaili – jis vienas viską kuo gražiausiai aprūpins. Tai nieko, ką kartais suks, apvogęs; už tai gi turi už visus kvailius, niekam netikusius, vienas laužyt galvą ir dirbt.

Ne vienąkart išeina iš trobos burnota mergina, nešdama žiurste¹⁹ pabirų namų paukščiams. Sustoja ir berdama iš saujos grūdus visu balsu šaukia: „Put, put put, put!“. Žvirbliai jau čia! Iki atkuitė vištos, pusiau bėgdamos, pusiau lėkdamos, iki atsvyravo antys, žąsys, iki atlėkė karveliai, tuo tarpu jau ne vienas žvirblis pusėtinai prilesė. Kiti paukščiai, kaip štai startos, šarkos, varnos ir t.t. laižėsi tiktai iš tolo ir gal apkartusioje širdyje pliovojo²⁰ ant visos žvirblių giminės. Merginai taipgi neparankus tokie begėdžiai nuobradai²¹, taigi pati sau kalba:

– Kam gi Dievas prileido tų pragaištų²² niekdarių, tik žmonėms skriaust ir tiems štai varguoliams gyviems daiktams?

Pradėjo mosuot ranka, baidydama žvirblius:

¹⁸ *vaitas* (lenk.) – perk. vadas. [przypis edytorski]

¹⁹ *žiursta* (vok.) – prijuostė, prikyštė. [przypis edytorski]

²⁰ *pliovoti* – spjaudyti. [przypis edytorski]

²¹ *nuobradas* – įkyrus žmogus, akiplėša. [przypis edytorski]

²² *pragaištų* – menkų, niekam tykusių. [przypis edytorski]

– Špuč bestijos! Špuč šunsnukiai. Juk toks niekas da išplėš vištai iš gyvos gerklės. Ar nelėksite sau, pragaišėliai! O kad jus nežinia!

Žvirbliai vienok visai neklauso tų keiksmų ir plūdimų; lenktyn griebia sau grūdus. Kartais višta užpyksta, užsimoja savo dideliu snapu ant nuobrado, tada žvirblis, mikliai nušokęs kelis žingsnius atgal, žiūri į vištą ir rodos sako:

– Juk ir mane Dievas sutvėrė ir davė man pilvą! Bent nieks ikišiol da neparodė, kad vištos būtų geresnės už žvirblius.

Perniek visi trukdymai, žvirbliai sau lesė iki buvo kas lest.

Paskiau vėl bernas nešė ant pečių pintinę su pašaru arkliams; tuojuo penki ar šeši žvirbliai nusileido nuo stogo ir lėkė ties juo. Žiūrėdami iš aukšto, ką tas žmogus neša, ar kartais nenubirs kokia saujelė. Ūmai sulestų. Bernas įėjo su pintine į tvartą, o žvirbliai sutūpė ant stogo ir aiškiai girdėjo, kad žmogus pila ką arkliams į zalabą²³. O kuo žvirbliai niekesni už arklius? Vis tiek, ar gyvuotis, ar paukštis išalkęs, ar keturkojis, nori ēst ir gudrūs žvirbliai sulindo į tvartą: vieni per langelius, kiti tiesiog per duris, ir pagalios lesė išvien su arkliais.

O žvirblis turi ant visko gerai žiūrėti, jei nori išgyvent ant svieto! Žmogaus globoje apkvailo višta, antis, žąsis; bet žvirblis tik kaimynas žmogaus ir gyvendamas toje kaimynystėje išdirbo sau tiesą: „Tu gudrus, tai ir aš negaliu būt kvailas”.

Tuo tarpu išliejo merga pamazgas, pilnas kibiras skystimo pūkštelėjo ant žemės. Žvirbliai jau ten, rankioja trupinius virtų

²³ *zalabas* – lovio pavidalo ēdžios gyvuliams šerti. [przypis edytorski]

bulvių, kruopų, iš puodų pagamdas²⁴: juo dvaras turtingesnis, juo daugiau tokių turtų patenka į mėslyną.

Nė vištos, nė kiaulės, nė karvės, nė arkliai, nė šunės net negalėjo gauti savo kąsnių, nepasidalinę su žvirbliais. Nuo kluono stogo, lyg iš sargyklos, žvirbliams buvo matyt visa apygarda, o labiausiai jie tėnyjosi į žmonių darbus.

O kažin ką veikia daržininkas? Ten darže turbūt kas gero, nes žmogus be reikalo nedirbtų to, iš ko jis duonos neturėtų. Noroms nenoroms žvirbliai vis dairės į daržo pusę. Ant galo du šoko pažiūrėti: tam dalykui reikia mažiausiai dviejų, nes vieną gal ant kelio ištikt nelaimė, vanagas gal pagaut ir kuopa nepatirtų, ką veikia daržininkas. Iš aukščiausios vietos, t.y. nuo kluono kraigo, žvirbliai suprato gerai, kad, jeigu du jų pasiuntiniai tupi kriaušės viršūnėje ir labai atsidėję žiūri į daržininko darbą, tai galima gerai laimėt: žvirbliai taip gi sprendžia ir mena.

Vienas kitam sučiulbėjo maždaug šitaip: „Ką matome, tai jau ne be reikalo“. Ir veikiai nulėkė visi į daržą, o pakeliui, kaip kas galėjo, spėjo ir teisino savo viltį. Neapsiriko žvirbliai ir iki pačiam vakarui labai naudingai ir neišpasakytai smagiai triūsėsi, nes darbštus daržininkas buvo pasėjęs ant lysių aguonas.

Kiekvienas teisus žmogus žino, jog valgome ir geriame, kad gyventume, o kaipgi gyvensi be draugystės? Taigi valgyt ir gert smagiausiai yra draugystėje, ypač draugystėje geroje. Tokios nuomonės prisilaikė žvirbliai, kurių linksmumas prie apsčiai prirengto stalo priviliojo ne tik paukščius, kurie grūdus lesa,

²⁴ *pagamdas* – kas išgrandoma iš indo. [przypis edytorski]

bet ir tokius, kurie minta vabalais. Gera žvirblių pradžia, davė pavyzdį dagiliams, startoms, zylėms; prisigretino net kielė su lakštingala, ir nykštukas ir t.t. Vienu žodžiu, draugystė buvo graži ir aguonos greit nyko nuo lysių, ypač, kad arti buvo prūdas²⁵ su labai gardžiu vandeniu – sakytum paukščių konjakas, tasai geresnis. Susirinkimas užsigulęs valgė ir gėrė: valgis dilgino troškimą, o troškimas valgi. Ant to viso pokylio, rodosi, skraidė smagumo dvasia.

Ant rytojaus anksti vėl atėjo ta draugystė pusryčiaut; bet neužilgo pasirodė ir daržininkas. Varguolis išvydęs tą paukščių spiečių, abiem rankom griebėsi už galvos, ir kuo greičiausiai nubėgo šaudyklės.

Pirmutiniai žvirbliai užtėmio²⁶ pavojų, purptelėjo greitai, o paskui juos ir kiti paukščiai.

– Ką aš gero padariau? – tarė daržininkas, laužydamas rankas. – Pasėjau aguonas, o užmiršau, amžindie, tuos laidokus²⁷, nepastačiau nė baidyklės.

Žinoma, aguonos nedygo ir daržininkas keikė žvirblius per visą nedėlią²⁸.

– Padaryk žmogus ką gero ant svieto ir labiausiai norėdamas! Tie bjaurybės turi protą ir viską sunaikins.

Daržininkas pasakė teisybę: „Žvirbliai turi protą”.

²⁵ *prūdas* (brus.) – tvenkinys. [przypis edytorski]

²⁶ *užtėmyti* – pastebėti. [przypis edytorski]

²⁷ *laidokas* (lenk.) – nenaudėlis. [przypis edytorski]

²⁸ *nedėlia* (lenk.) – sekmadienis. [przypis edytorski]

Kvaili ir netikę išnyko per žiemą, užsiliko tiktai stiprūs, toki žvirbliai, kurie niekad badu nestips, kolei žmogus sės naudingus augalus, kol augins naminius gyvuolius. Nedidelis daiktas, gaut nuo žmonių visą užlaikymą už tai, kad jiems pavedi kartais savo kailį, kad jiems dirbi, kaip jautis ir arklys, arba eini ant kepsnio, kaip višta ir antis! Žvirblis naudoja iš civilizacijos geradėjysčių²⁹ žemdirbystės kultūroje, o vienok liko laisvas. Išvien su viščiukais ir žąsiukais tankiai lesa jis sukapotą smulkiai virintą kiaušinių, košę su varške, o vienok toli nuo likimo, kuris ateityje būtinai laukia viščiukus su žąsiukais. Tai vienintelis ant žemės paukštis, kurisai buvo savo veislės parėmė ant idėjos bendrystės su žmogum: „Turi per daug, tai atimu nuo tavęs dalelę, nesiklausdamas”.

Pavasaris! Čia aria, ten sėja, veisiasi vabalai. Yra iš ko gyvent, galima steigt šeimyną, atgimti vaikuose, perduot jiems savo dorybes. Tas pareigas žvirbliai atlieka su tokiu pat pasigėrėjimu, kaip ir žmonės, tiktai kur kas lengviau. Prisiartinus laikui, *aeriae primum volucres te, diva, tuumque significant initum percussae corda tua vi*³⁰.

Ant kluono stogo šnekasi dabar žvirbliai turbūt apie tai, kas ką turi vest, kaip ir kur kraut lizdą. Nuolat matai užvydėjimą, peštynes, meilės nesutikimus. Meilės jausmo apimtos poros jau

²⁹ geradėjystė – geras darbas, geradarystė. [przypis edytorski]

³⁰ *aeriae primum volucres te, diva, tuumque significant initum percussae corda tua vi* – iš lot.: Pirmiausiai dangaus lakūnai skelbia, deive, tavo atėjimą, sujudinusios širdis. [przypis edytorski]

atsiskyrė nuo kuopos ir toli nuo triukšmo šio svieto išpažįsta sau meilę. Ir paukštis, ir žmogus tai atlieka su ypatingai sulepintu balsu, kas jau aiškiai parodo suvaikėjimą: meilė permaino suaugusi žmogų į tik ką nutrauktą kūdikį. Tai žinoma, kitaip nepadarytum nė paikystės. Ne vienas pasakė savo numylėtai tokius niekus, kad jų nepasakytų nė geriausiems draugams, bijodamas išjuokimo. Kalba tada sušvelninta, vaikiška, o kiekvienas žodis tai melas. „Balandėle mano – sako jaunikaitis savajai – rūtele, lelijėle!” ir t.t. O nerasdamas jau žodžių tarp gyvuolių ir augalų, kreipiasi prie pasaulės šaukdamas: „Saulele tu mano skaisti! Žvaigždele gražioji!” Nė to ne gana, tai gi meilužė tampa „skaisčia dievaite, angelu, pavasariu” ir t.t. Tikro ir netikro svieto nepakanka įsimylėjusiam, kuris, tikrai kalbant, per tai nieko nepasako. Graži ir turtinga meilės kalba, bet nėra joje nė vieno žodžio, ką nors reiškiančio!

Seniai, rimčiausi net žvirbliai meilės laiku cypia visai kaip jų vaikai lizde. „Čir, čir?” – girdėt klausimas. – „Čili, čili!” – atsakymas. Girdėt tai visuose gluosniuose, ant tvorų, stogų, sienų. Negalima to kitaip išreikšt žmonių kalboje, kaip tik šitaip: „Myliu tave labiau už gyvastį, taigi turiu viltį, kad ir tu mane myli”. Tai pirmas pasiūlymas.

„Ar galima įsimylėti tą, kurią tik ką pažinai?” – „Kad tau parodyt, galiu tuojau atimt sau gyvastį!” – „O, meldžiamas, neniekink taip gyvasties!” – „Prisiekiu tau, mieliausia! Pasibučiuokiva!” – Tai antras pasiūlymas.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.